

izprevrgle v čisto nasprotno smer: borba je končala na krvavih poljanah. Mladina se zaveda svoje zablode in se vrača k prvotnim temeljem naše duhovne kulture: k evangelijskemu krščanstvu. Krist, Tolstoj, Rolland so vzorniki doraščajoče generacije. V dušah mladine vstaja zopet človek, njegova svetla misel in njegova prirodna pravica. Občečloveška misel daje noto pričujoči zbirki: »Glej, jaz čutim, da človek mora ljubiti ves svet, človeštvo celo, da mora za njega trpeti, se dati na križ pribiti, da to mora, mora, kdor resnico ljubi in spozna, da bič človeštvo bije, ki si ga samo plete« itd. Mladina zaupno pričakuje prerojenja družbe, veruje v njeno veliko nedeljo. Toda v njej živi prepričanje, da je naša družba mnogo grešila, da je često zidala na pesku in se majejo njene osnove. V daljavi vidi svitati nove zarje: ex oriente lux. Vizijonarno zre boj zapada in vzhoda: »Zapad umira. To vem, to čutim. Bolan je, gnil je, naj umre. Ne, ne umreti, premogočna je njegova mehanska moč. On ustvarja. Iz te zemlje bogastva koplje, z energijo silne misli svoje išče novih elementov, gradi palače, mostove, preko morij pluje, v zraku vlada in na zemlji. A srce je prazno, prazna duša je in kruta. Ljubezni ni, ni je solčne, lepe, ni je ljubezni vsečloveške. A val mogočni pride, iz vzhoda pride, vse razčisti, vse objame, prerodi. To verujem!« Mladina gleda s pesimizmom na evropsko civilizacijo in se vdaja mračni Spenglerjevi filozofiji, ki propoveduje razpad zapadne kulture. Goji pa eno trdno vero: v Slovanstvu gleda odrešenika človeštva, ki pride, da izleči socialne rane. »Da vzhod pride, mora priti ves mlad, močen in zdrav, ves dober, ves človeški.«

Značilno je, da mladina ne opeva več motivov, kakor smo bili vajeni doslej. Nič več ji ni mar dekletove ljubezni, prekipevajočih slasti, ne rosnih juter, cvetočih trat, žuborečih potokov, večernih zarij. Vse mir, vesoljstvo, neskončnost, večnost so vprašanja, ki vznemirjajo mlade duše in dramijo njihovo emocionalnost. Vsa zbirka je pisana nekako sub specie aeternitatis. Verska filozofija Bergsonova diha iz nje, poezija francoskih in čeških mistikov kaže jasne sledove. Novi rod prisluškuje najglobljim utripom človeškega srca in vesoljnega stvarstva. Njegov duh je vseobsežen, fantazija smela, zunanji izraz adekvaten notranjemu doživetju. Kar je močnejših natur, hlastajo za lastnim izrazom (Stangl, Ferme). V bistvu rišejo lastno duševnost, dogajanje v svoji notranjosti: predstave doživljajo v sebi in jih precejajo skozi skalo subtilnih občutkov, da zadobe zunanjo formo, ekspresijo. Zato so logični nezmisli in paradoksi (v molku golče, svetla tema, kriki nerojenih življenj, ti si grešnik in svetnik itd.) le zunanja oblika, senca notranje tvornosti. Razumeli jih bomo šele, ako jih sintetiziramo, notranje doživimo (ne reproduciramo!). V abstrahiranju zunanjega sveta radi sežejo po ne navadnih metaforah, simbolih in alegorijah. Ne zanima jih predmet sam, nego njegova ideja, rekel bi njegova duša. Vsebinska in oblika pa sta tako tesno spojeni, da se z mislijo rodi tudi odgovarjajoči izraz.

C. Spindler.

E. G a n g l: **Hram slave**. Ljubljana, 1926. Natisnila Učiteljska tiskarna. S'r. 152.

Ta knjiga pomeni zelo reakcionaren čin, najsi jo že presojamo z umetniškega ali nacionalnega sta-

lišča, radi česar umevno odpade nujnost podrobne analize. Umetnostni vidiki so tu izključeni, ker ti a priori predpostavljajo umetniško osnovo dela, ki more biti istovetna kajpada samo z neutrudljivo notranjo borbo duha, stvariteljsko oblikujočega življenje. Ta osnova v danem primeru manjka popolnoma, saj o kakšnem naporu duševnih sil v navedenem zmyslu ni nikjer sledu. Osebni odnos do predmetov danega sveta ni živ, neposreden in resničen. Izraz, ki je brez barve in vonja in emocionalne svežosti, je sam najočitnejši znak nepristnosti doživetja in okorelosti duševnega pogleda. Idejno karakterizira zbirko bledokrvnosti misli in čuvstva, v snovno-nacionalnem pogledu še posebej plitvo in nerealno, sentimentalno zanešenjaštvo, ki se je davno davno preživelo; a oblikovno predstavlja epigonstvo v tretjem kolenu, ki ne razodeva posebne spretnosti in iznadljivosti niti v posnemanju tujih snovi in oblik. Brezpomembnost celotnega dela bi nas brez nadaljnega mogla oprostiti dolžnosti, da o njem poročamo in če smo to vseeno storili, izjavimo naravnost, da nas niso vodili oziri na avtorja in njegovo delo. Knjiga je namreč zgovorna priča o tem, da pri nas še zmirom obstoja tip literata, ki ni neškodljiv radi vpliva, ki ga ima na vzgojo slabega okusa. Umetnosti in napredku narodne kulture je nestvor v napotje, a po fiziognomiji spoznamo v njem utelešeno izvestno reakcionarno miselnost naše inteligence.

Ta knjiga ni kri naše krvi, ni ogenj našega duha, ni sol naše zemlje. Spačeni lik, neizkristalizirane duševne usmerjenosti bōdi bodočnosti prežalostni dokument iz dni, ko se je duhovni spor slovenske zemlje razmahnil v orjaško borbo za novega slovenskega človeka, ki bo, vselej resničen in zvest samemu sebi, zavrtal edinole v lastne osnove, da zajame iz širokega dna občečloveškega bistva.

France Vodnik.

Iz tujih literatur

Nemško slovstvo

Hermann Wendel: *Aus der Welt der Südslawen*. J. H. W. Dietz Nachfolger, Berlin, 1926.

Kakor večina Wendlovih dosedanjih publikacij, je tudi ta knjiga zbor njegovih člankov, ki so izšli v različnih nemških časopisih. Gradivo je grupirano v petih skupinah. Prva ima naslov Politisches; izmed člankov omenjam dober informativen pregled jugoslovanskih strank in njih uspehov povodom skupščinskih volitev l. 1925. V sicer dobrem pregledu jugoslovanskega časopisja mu zamerim, da med reprezentativnimi revijami prezre »Dom in svet«. V oddelku Historisches se obširno peča s sarajevskim atentatom. Pod Sozialistisches je zbor živahno pisanih člankov o razmerju marksizma do jugoslovanskega vprašanja, o zgodovini srbskega socializma in oris osebnosti kot Svetozar Marković, Dimitrije Tucović, Dušan Popović in Kristo Botjov. Prijetno, v rafiniranem časnikarskem žargonu je napisana četrta skupina Von zwei Südslawienfahrten 1924 und 1925. Nas posebno zanima Frühling in der Steiermark, ki je poezije poln popis pota skozi Slovenijo. Nič ni prav za prav na prvi pogled na teh dveh in pol straneh in vendar toliko in s tako simpatijo napisanega, da

mora vzbuditi ljubezen do naše domovine. Ob luninem svitu se pripelje v Ljubljano: »Auf seinen Lichtern schwebt das liebe Ljubljana auf uns zu. Und die töricht-süße Frage einer schönen Frau daheim wird wie eine Liebkosung in dieser erfüllten Maimacht wach: »Heißt Ljubljana nicht: Ich liebe dich?« — Ja, aller Grammatik und Etymologie zum Trotz: Ljubljana heißt: Leben, ich liebe dich! Ich liebe dich! — Im Unendlichen über uns funkelt mit überzeugendem Glanze die Venus.« — Končno je zbral v skupini Nachdichtungen 11 jugoslovanskih pesmi, med njimi Im Schnee Simona Jenka.

Kljub priložnostnemu, časnikarskemu postanku je tudi ta knjiga polna vsebine, ki dokazuje temeljito poznanje predmeta, o katerem razpravlja. Frst.

Südsteiermark. Ein Gedenkbuch. Herausgegeben von Franz Hausmann. Graz, Ullr. Mosers Buchhandlung, 1925.

Knjiga je skozi in skozi propagandna. Njen namen je buditi zanimanje za južno štajersko in utrjevati v Nemcih prepričanje, da je to vsaj kulturno nemška zemlja, ki se mora prej ali slej priključiti nazaj k nemškemu kulturnemu svetu. Zato je posvečena nemškim žrtvam krvavega dne v Mariboru. Večina od preko 50 spisov te knjige je informativnih in brez znanstvenih aspiracij. Njih namen je pokazati, kakšno vlogo ima nemška kultura v tej zemlji in seve tudi kakšno zaslugo za njene sedanje prednosti. — Eden najtemeljitejših člankov je vsekakor oni W. Schmidta Südsteiermark im Altertum, ki predstavlja za naše, sistematično še tako malo obdelane spomenike prazgodovinske in rimske kulture prav uspel poskus. Naslednji članki R. Sieger, Die landschaftliche Gliederung des Unterlandes, Fr. Heritsch, Die geologische Erforschung Untersteiermarks, G. A. Lukas, Die geographische Bedeutung Untersteiers, in M. Rüpschl, Untersteirisches aus dem Mittelalter, so zanimivi, vendar predstavljajo in tolmačijo vsa dejstva tako, da pokažejo zaslugo nemške znanosti za to zemljo in utemeljijo svoje naziranje s tem, da je sedanja državna meja nenaravna in krivična. H. Egger, Studij in ohranitev gotskih spomenikov na južnem štajerskem je prepovršen, da bi vsaj naznačil znanstvene vrednote južnoštajerskega gradiva, kjer se je pod jugoslovansko upravo že marsikaj ugotovilo, kar je poprej nemška zanemarila ali zamudila. Fritz Nowotny, Južnoštajerski gradovi, nas absolutno ne zadovolji; našteje jih sicer precej popolno, podatki pa so pri večini zelo površni in niti od daleč ne odgovarjajo temu, kar bi lahko pričakovali, posebno pa odpove kulturnozgodovinska in umetniška stran. Sledi Popelke opis Franc Táhy, grajski gospod na Štatenbergu. Zanima nas zopet članek W. Suida, O južnoštajerskem baročnem slikarstvu, ki nam nudi nekaj podatkov o H. A. Weissenkircherju, Fr. I. J. Flurerju, J. A. von Mülcku in M. Göblerju. Tudi ta spis je nepopoln in prezre mnoga, sicer že znana dejstva, a vseeno nudi za to še nenačeto ledino nekaj oporišč našemu preiskovalcu. Članki o nemškem gledališču, muzikalni kulturi, šolski zgodovini Schulvereina, Südmarki, sadjarstvu in vinarstvu, nemškem telovadstvu in nemškem časopisju na Južnem štajerskem, so vsi pisani z namenom povzdigniti pomen nemške kulture v ti deželi. Sledita članka o Novem Klostru in o Žičkem samostanu. Serija člankov obdeluje nato zgo-

dovinsko važne osebnosti nemškega pokolenja, ki so delovale in živele na Južnem štajerskem. Opisani so poleg drugih J. S. Popowitsch (n. b. Slovenec!), nadvojvoda Janez in njegov pomen za Južno štajersko, Tegetthoff, R. G. Puff, Ferd. Mallitsch, H. Wolf, Kernstockova mladost, Bartsch in Južna štajerska in dr. Dva lepa zgodovinska članka je napisal H. Pirchegger, in sicer Maribor v stari dobi in grad Zgornji Ptuj. J. Krebitz piše o novem mostu čez Dravo v Mariboru, M. Hlawatschek o delavnicah južne železnice v Mariboru, H. Mast o Falski elektrarni, K. Bienenstein o Mariji Devici v Puščavi, H. Rieger o Trbovljah in Fr. Hausmann o Brežicah. Knjigo zaključuje Alfred Amschl s sestavkom Wiegenland, ki je posvečen Ptuj, haloškim gorcam in Mariboru. Pretkan je s toploto mladostnih spominov.

Kljub kulturtragerski tendenčnosti vsebuje ta knjiga marsikak dragocen sestavek in bo v celoti dobro služila kot informator o tendencah, metodah in uspehih nemškega kulturnega dela in prodiranja na jug. Znanstvena stran je v večini slučajev podrejena propagandni, sega pa kljub temu tako daleč v preteklost in sedanost Južne štajerske, da bi si le želeli, da bi naša propagandna literatura mogla pokazati dosti takih del, tako prožetih z ljubeznijo in še več, naravnost s strastjo do domačije, kakor je ta, ki je napisana proti nam. Frst.

Dr. Johannes Ledroit: **Frühschein der Kultur.** Bilder aus Vorgeschichte und Urzeit. Herder & Co., Freiburg i. Br., 1926. 75 slik.

Ta knjiga je svojevrsten primer posrečenega poljudno znanstvenega spisa. V kratkih uvodnih poglavjih podaja kratek pregled geološke kronologije zemeljske skorje in prazgodovinske kronologije od prvega pojava znakov človeške kulture do Kristovega rojstva v zapadni in srednji Evropi. Nato se vrste pregledni orisi posameznih prazgodovinskih kulturnih dob, ki so vedno pregledno kratki, za vsakim pa sledi živahna slika življenja v dotični dobi, ki je lokalizirana v kaki resnični pokrajini v bližini Rena in ima namen, da nazorno predstavi takratne kulturne razmere, porabo orodij in orožij ter sistematično ob enem razvojno pojasnjuje napredek materialne in duševne kulture človeka. Pri tem mu dobro služi poleg arheologije tudi etnografija primitivno kulturnih ljudi sedanjosti, kar omogočuje res izredno živahne opise.

Četudi je knjiga napisana posebej za nemške razmere, jo lahko toplo priporočimo vsem, ki jih zanima zarja človeške kulture; ne smemo pa vsega aplicirati na slovansko prazgodovino, posebno ne na dobe, ki so bližje zgodovinski dobi. Frst.

Ferdinand Emmerich: a) **Unter den Indianern in Mato Grosso.** b) **Hüter der Wildnis.** Herder. Hladna potopisna epika brez snovne napetosti, ki jo nujno zahtevajo take vrste povesti. P.

Marie Eugénie delle Grazie: **Unsichtbare Strafe.** Roman. Herder. — Knjiga je za ženske. Ugajala bo. Le deloma vzdriži sicer strogo umetniško oceno. Deloma gre domišljija pisateljčica za las ob robu nad neokusnostjo in nedostojnostjo. Nikoli še nisem namreč živeje čutil, kako blizu ob sentimentalni mentaliteti vzgojne pisateljice gre — šund. Dr. P.